

A tehetségeket három dolog jellemzi: átlag feletti képesség, elkötelezettség és kreativitás. A tehetség gondozásban részt vevő diákokban úgy lehet egészséges viszonyulást kialakítani a sikereikkel kapcsolatban, hogy a kortársaikkal minél többet szocializálódnak: érezzék, hogy ők is egy csoport, közösség részei, a kiemelkedő képesség nem különíti el őket a tömegtől – vallják a Szekszárdi Garay János Gimnázium pedagógusai.

Rajos Judit, a Szekszárdi Garay János Gimnázium Minősített Tehetséggondozó Műhely igazgatóhelyettesének és MTM programfelelősével készült interjú.

Az Önök intézményében mióta valósulnak meg tehetséggondozó programok?

Gimnáziumunk évtizedek óta nagy hangsúlyt fektet a tehetséggondozásra. 2009-ben sikeres pályázat eredményeként elnyerte a Tehetségpont címet, 2011-ben az Akkreditált Kiváló Tehetségpont címet. Az akkreditációt 2014-ben sikeresen megújítottuk. 2012 óta intézményünk koordinálja a Szekszárd és Térsége Tehetségsegítő Tanács működését. 2017-ben sikeres tehetséggondozó tevékenységünknek köszönhetően mentortanácsi elismerésben részesültünk. Akkreditáció eredményeként Tolna megyében egyedülként az országos rangú Minősített Tehetséggondozó Műhely címet nyerte el az intézmény.

A Garay János Gimnázium komplex tehetséggondozást valósít meg, amely a tehetségek mind sokoldalúbb azonosítását és kibontakoztatását, fejlesztését jelenti. A komplexitás megmutatkozik a tehetségterületek egységében - tanulmányok, művészetek, sport -, továbbá a komplex személyiségfejlesztésben is. Programunk elősegíti a tanulók reális énképének kialakítását, egészséges önértékelését (tudják, miben jók és miben kell még fejlődniük). Legyenek képesek a kooperációra (segítsék társaikat), az egymással való eredményes együttműködésre. Nyitott és sokoldalú egyéniséggé váljanak, akik kreatívak, de ugyanakkor empátikusak.

Hagyományosan a tanóra a terepe a tehetség felismerésének és fejlesztésének, azonban a gyakorlat bizonyította, hogy csak ebben a szervezeti keretben nem lehet megoldani a hatékony tehetséggondozást. Leginkább azért nem, mert a tanóra kevésbé teszi lehetővé az egyéni differenciálást, mint a tanórán kívüli szervezeti formák.

A szervezeti keret legfőbb elemei:

- a tanórai differenciálás különféle formái (minél több kiscsoportos nívócsoportos és egyénre szabott munka)
- speciális osztály
- fakultáció

- délutáni tehetséggondozó foglalkozások
- pályázati kutatóprogramokban való részvétel
- megyei beiskolázási központi szakkörök
- tehetségnapok, iskolanapok
- szakmai kirándulások, terepgyakorlatok szervezése
- garays délutánok programsorozat
- nyári kurzusok.

Nagyon fontos, hogy a tanórai és tanórán kívüli formákat kapcsoljuk össze a hatékonyság érdekében, azaz csak egységes rendszerben lehet sikeres a tehetséggondozás.

Tapasztalataik szerint melyek a leggyakoribb kihívások a tehetséggondozás területén?

A tehetségre három alapvető tulajdonságcsoporthoz – átlag feletti képesség, feladatelkötelezettség és kreativitás – integrációja jellemző. A matematika, fizika, informatika területén a döntő a kreativitás. Az erősen introvertált személyiségjegyekkel rendelkező tanulóknál azonban a kreativitás sokáig rejtve maradhat. A kiemelkedő feladatelkötelezettséggel rendelkező tanulóknál pedig sokáig helyettesítheti a kreativitást, különösen a „jobb iskolából való” tanulóknál, akik jobb alapokkal érkeznek. Így a tehetségek azonosítása néha nem egyszerű feladat. Az utóbbi időben tapasztalható egyik legfőbb gond a tanulók „kiégése”, azaz érdeklődésük látványos hanyatlása. Az általános iskolákban is elindul már az a tendencia, ami tehetséggondozást a versenyeredményekben méri, ez középiskolában fokozódik. Így egyre több olyan tehetséges diákkal találkozunk, akik úgy érkeznek már középiskolába, hogy nincs kedvük versenyezni, szeretnének a pluszmunkáktól megszabadulni. A szülők részéről is egyre gyakrabban megfogalmazódik az az igény, hogy gyermekük sokoldalúan, harmonikusan fejlett legyen, ezért a zeneiskolától a sportkörökig a néptáncon át különféle foglalkozásokra ösztönzik, így gyakran „nem jut hely” az iskolai szakkörökre.

A „túlversenyeztetés” nem csak az általános iskolában okoz problémát. A matematikában tehetséges tanulók általában mindenben tehetségesek, így az iskolánkba kerülve elindul irántuk a tanárok versengése, amely gyakran vezet oda, hogy a tanuló túl sok területen terhelődik, az érdeklődése más tantárgy irányába épül ki.

A matematika tantárgy esetén hamar megmutatkozik a tehetség, ezért nem nehéz a korai felismerése. Hiszen a tehetséges diák a tanórákon is olyan összefüggéseket lát meg, olyan gyors gondolkodású, olyan logikus a problémamegoldása, amellyel azonnal kitűnik a kortárs csoportból.

Kihívást jelent azonban ennek a gyors, más logika mentén gondolkodó diák érdeklődésének a fenntartása az alapórákon is. Fontos, hogy ne unatkozzon, ezért már nagyon korán el kell kezdeni az odafigyelést, a differenciálást.

A tehetséget hamar fel lehet ismerni a diákokban, hisz többféleképpen is tanújelét adják annak. Ahhoz, hogy egy-egy tanuló számára a személyiségének leginkább megfelelő fejlesztési stratégiát megtaláljuk, már több együtt töltött idő, több emberismeret szükséges.

Nagyon lényeges, hogy a diák és a tanár emberileg is „összepasszoljon”, hisz egy tartós, sikerorientált együttműködésnek alapja az emberi kapcsolat.

Egyik legkomolyabb kihívás az időpont-egyeztetés, a tehetséges tanulók több tantárgy közötti „szétforgácsolásának” megelőzése.

A következő tényezők jelenthetik a kihívást:

- a “szorgalmas”, az “okos” és a “tehetséges” tanulók megkülönböztetése - tehát igen, kihívás megállapítani, hogy valamely diák tehetséges-e, vagy csak az átlagnál jobban érdeklődik egy téma iránt
- a tehetséges tanulónak személyre szabott feladatokat találni
- a tehetséges tanuló motivációját fenntartani
- a tehetséges tanuló és a vele foglalkozó pedagógus számára megfelelő időpontot találni a rendszeres tehetséggyógyozáshoz

Mit jelent az intézmény életében, hogy Minősített Tehetséggyógyozó Műhelyként is működik, illetve, hogy – akár tágabb értelemben is – részt vesz a Tehetségek Magyarországa projektben?

Intézményünk Tolna megyében egyedülként nyerte el a Minősített Tehetséggyógyozó Műhely címet. Mindez kiemelt felelősséget is jelent számunkra az ezzel járó előnyök mellett. Az MTM cím elnyerésére azért pályáztunk, mert úgy ítéltük meg, hogy sikeres pályázás esetén bővíthetjük a tehetséggyógyozási tevékenységünk mozgásterét: újabb forrásokat szerezhethetünk a tehetségeket segítő programjaink megvalósításához, elősegíthetjük a tehetséggyógyozást folytató intézmények közötti együttműködést, a hálózatosodást, megoszthatjuk egymással a jó gyakorlatainkat szakmai fórumokon, workshopokon, illetve újabb bemutatkozási lehetőségeket biztosíthatunk a tehetséges diákjaink számára.

Az MTM cím elnyerésével tehetséggyógyozó programunkban módszertani, szakmai palettánk gazdagodott. Ez leginkább a mentorprogramok beindulásának köszönhető. Ehhez több pedagógus és tanuló is csatlakozott, így kibővült a matematika és a biológia tehetségfoglalkozások köre. A mentorálás keretében megvalósuló tehetséggyógyozásról minden résztvevő pozitívan nyilatkozott: a mentorok és a mentorált tanulók egyaránt. Külön motiváló hatású a mentorált diákok számára kiírt ösztöndíjpályázati lehetőség.

A Nemzeti Tehetség Központtól többféle segítséget és támogatást is kapunk, amelyeknek köszönhetően magas szakmai színvonalon és eredményesen működtethetjük a tehetséggondozó rendszerünket. A 2018-21 közötti időszakban több millió forint értékben kaptunk eszköztámogatást a központtól (például 12 db laptop, nagyértékű hangtechnikai eszközök, szakkönyvek, demonstrációs oktatási eszközök). Évente két alkalommal finanszírozta a központ a szakmai műhelymunkákra, workshopokra meghívott szakemberek, előadók díját. Több alkalommal szervezhettünk szakmai kirándulásokat a tehetséges tanulók és tanáraik számára. Ezeknek utazási költségeit szintén a központ fedezte. Az MTM-ek számára kiírt meghívásos pályázatok szintén fontos támogatást jelentettek. A pénzügyi segítségnyújtások mellett nagyon fontosak a szakmai, módszertani támogatások is: a mentorálási lehetőség, a mentorok számára szervezett szupervíziók, a pedagógusok továbbképzései, az MTM-ek együttműködésének lehetőségei, az NTK által szervezett szakmai tehetségkonferenciák és a programfelelősi megbeszélések.

Intézményünk Tolna megyében egyedüli MTM-ként modell és támogató szerepet tölt be települési, megyei és regionális szinten egyaránt. Az MTM cím elnyerésére intézményünk komplex természettudományos tehetséggondozó programjával pályáztunk. Ennek lényege, hogy megvalósításával együttműködést tudunk biztosítani települési, megyei és régiós szinten is a köznevelési intézményekkel. Egyrészt a környék általános iskoláival – a felső tagozatos tehetséges tanulók számára kínáljuk a Kutakodók szakkört. Programunk másik elemével a középiskolásokat vonjuk be a természettudományos központi szakköreinkbe (fizika, biológia, kémia). Harmadrészt pedig a felsőoktatási intézményekkel is kapcsolatba léptünk: a központi szakkörök foglalkozásainak egy részét egyetemi oktatók, felsőbb éves hallgatók tartják, illetve a partneregyetemek szívesen fogadják a diákjainkat különböző rendezvényeiken (például Kutatók éjszakája, laborlátogatások, diákkutatói tevékenység). A komplex természettudományos programjaink megvalósításának ideális színhelye iskolánk gazdag eszköz- és anyagkészlettel rendelkező laborja, a Hevesy György Természettudományos Laboratórium. Itt kedvére kísérletezhet általános iskolás kis- és középiskolás nagydiák egyaránt. A labor több alkalommal színtere pedagógusok továbbképzéseinek, szakmai műhelymunkáknak. Természettudományos jó gyakorlatunkat pedig a megye egyik középiskolája (Dombóvár) már adaptálta. Ennek folyamatát iskolánk segítette.

Az Önök tapasztalatai szerint a szorgalmon túl melyek azok a készségek, kompetenciák, amelyek révén kimagasló eredmények elérésére lesz képes egy diák?

A fizika tehetséggondozás terén kimagasló eredményeket elért Simon Péter pécsi tanár szerint a tehetséggondozás akkor lesz eredményes, ha sikerül elérni azt, hogy a tanuló „önjáró” legyen. Ezen azt értjük, hogy a külső feladatalkötelezettség belsővé válik, a tanuló maga keresi a problémákat, maga néz utána a dolgoknak. Ehhez nagyfokú önállóság is kell, ami a kreativitást kell, hogy kiegészítse. A jó tehetséggondozó tanárnak arra kell törekednie, hogy a tanulót elindítsa ezen az „önjáró” úton.

Egyértelműen fontos a belső motiváció. A szorgalom is nagyon fontos, de ha a diák nem szívesen foglalkozik a tananyagon is túlmutató feladatokkal, problémamegoldásokkal, akkor a szorgalom nem elég. A matematika tantárgy esetén természetesen egy vele született táalentum is nagyon fontos a kimagasló eredmények eléréséhez.

Milyen tanácsokkal tudják ellátni a tehetséges diákok szüleit?

A tehetséges gyerek gyakran pedagógiaileg problémás, ezért megértő, támogató környezetet kíván. Ebben a szülőknek komoly szerepe lehet.

Fontos, hogy a diák – tanár – szülő hármassal ugyanazt a célt fogalmazzon meg. Ha akár a diák, akár a szülő nem tartja fontosnak, hogy a diák minden plusz tevékenységet bevállaljon, minden versenyen részt vegyen, akkor ezt a tanárnak is tiszteletben kell tartania. Nagyon fontos az őszinte kommunikáció. A szülőnek fontos dolga, hogy támogassa, motiválja, ösztönözze a gyermekét, hogy saját érdekében vállaljon plusz feladatokat.